

A hő melegít, éget. A hő ezen természeti erején senki sem változtathat. Ennél fogva annak, a ki a hő égető hatáskörébe jutott, kellene égni. Ámde az ember a nap égető heve elől árnyékba menekül, ernyőt vagy fedelet emel feje felé; a kályha égető tüze ellen spanyol fallal vagy egyébként védi magát, eltávozik a hőhatás köréből stb.

Ezek már mind viszonyítások. A nap azért csakugy megtartá égető hevét, mint a kályha tüze; de az ember különféle tárgyviszonyításokkal segít magán; sőt tovább menő viszonyításokkal még szolgálatába is hajthatja a hőerőt, lehet hogy kazait csépeletti ki a hő által fejtett gőzerővel, lehet, hogy malmai kerekeit vagy száguldozó gőzőseit hajthatja vele. És minél jobban kiképzé és begyakorlá az ember értelmét, annál különbözőbb viszonyba tudja helyezni a tárgyakat.

És ettől függ minden. Ezen viszonyító képesség fejlettségének mérve határozza meg az ember egész hatalmát; mert habár az ember nem is képes a dolgok természetén változtatni, de a tárgyakat oly viszonyzatokba hozhatja egymással, melyekben azok eredetileg nem voltak; minélfogva ezen új meg új viszonyítások útján újabb és újabb eredményekhez jut és belátása által tovább — tovább vezetettve újabb és újabb célpontok felé haladhat.

A legegyszerűbb eredmény is — csak gondolkozunk rajta és elemezzük — a különböző viszonyítások egész sorából támad, mely viszonyításokra az ember másképp nem képes, csak úgy, ha a lények természetéhez alkalmazkodik és tisztelni tudja az okozati sorrendet parancsoló természeti törvényt.

E tekintetben egy rangban állunk a hóddal, mely házait építi, egy törvény alatt állunk az oroszálannal, melyet az éhség vadászatra üz és a zuhataggal, melyet az esés törvénye a mélységbe zudit.

De van egy nagy különbség, mely az ég és föld távolságában emelkedik az ember és a természet többi lényei közé. És e különbség abban áll, hogy az ember a mit tehet, azt belátó észszel, célú tűzve, előremenő számítás, terv szerint teheti. Erre más lények nem képesek, e hatalom csakis az embernek adatott. És e hatalom minden ép elméjű embernek adatott, és mert a cél- és tervszerű életre képesítve van az ember, erre őt kötelezni is lehet; ha mégis, tehetségei és kötelessége dacára, nem igyekszik erejétől telhetőleg belátását növelni és okszerűen élni: mulasztásai arányában sujtják őt már a természeti következmények; de feleletre vonhatja és joggal sujthatja az «emberi» törvény is, ha okszerűtlen és igazságot nem tisztelő életével másoknak is kárt okoz vagy másokon is sérelmet ejt.

Ez a jogi, vagy a törvény előtti felelősség.

Az ember tehát felelős lény a jog és erkölcs törvénye előtt az én elméletem szerint is, csak hogy én a felelősség tényét nem a tartalmatlan «akaratszabadság» koholmányából fejtem ki, hanem azt természetű és az emberhez méltóbb igazságra, a belátás, a célűzés és tudatosság tehetségére alapítom.

És midőn az ember valódi természetéből folyó következményként derül ki a tiszta igazság, mély hódolat érzete fog el az emberi méltóság előtt! mert tiszteletre gerjesztőnek kell tekintenem azon teremtményt a kit, holmi alkotói szeszély nem bélyegzett meg a természeti törvények ellen való lázongás szántsándékos tehetségével, hogy már véreben és csontjában hordja a törvénytiszteletlenség átkát és kárhozatát; hanem megmaradt embernek, a ki nemes szervezetével és kitűnő tulajdonaival nagy a többi teremtmények között, de nem olyan nagy, hogy tévedni és hibázni ne tudna. És e gyarlóságában rejlik az ember szerencséje; mert tévedni és hibázni nem tudó lény nem ember volna, hanem isten. Isten pedig csak egy lehet. . . .

Folyt. köv.

Dr. Dobránszky.

## A keresked. jog egysége a magyar korona területén,

különös vonatkozással a ném. bir. ker. főtörvényszékre.

Folytatás.

A német birodalmi kereskedelmi főtörvényszék intézménye (Reichs-Ober-Handels-Gericht), melynek székhelye jelenleg Lipcse\*, az 1869. évi junis 12-ki északnémet szövetségi törvényen alapul (Gesetz betreffend die Errichtung eines obersten Gerichtshofes für Handelssachen). Területi hatásköre eredetileg csak az északnémet szövetség államaira terjedt ki; a német birodalom megalapításával azonban ezen hatáskör kiterjesztetett a déli német államokra, valamint Elsass-Lotharingiára is, a nélkül azonban, hogy a törvényszék szervezete lényeges változást szenvedett volna. Ezen hatáskör kezdődött nevezetesen: Baden és Déli-Hessenre nézve 1871. január 1-jével; Württemberg és Bajorországra nézve 1871. július 1-vel; Elsass-Lotharingiára nézve az 1871. június 14-ki birodalmi törvény alapján, mely által a kereskedelmi főtörvényszék egyszersmind a párisi semmitőszék helyébe léptettetett. A törvényszék nagy ünnepélyességgel megnyitván, tényleges működését 1870. augusztus 5-én kezdette meg s 1871. szeptember 2-án az előbbi «Bundes-Ober-Handels-Gericht» neve helyett a «Reichs-Ober-Handels-Gericht» nevét vette fel. Belső szervezetének és ügyvitelének részletei a szövetségi tanács 1871. május 11-ki és ugyanazon évi december 7-ki határozatai által szabályoztattak. (Regulativ für den Geschäftsgang bei dem Reichs-Ober-Handels-Gerichte nach den Beschlüssen des Bundesrathes vom 11. Mai und 7. december 1871.)

A törvényszék jelenleg áll: egy elnökből, két alelnökből, huszonegy ülnökből (Rath) egy államügyészből, hat titkárból s egyéb alárendelt személyzetből. Az államügyészi állomás csak 1876. március 1-jével lett véglegesen betöltve, míg azelőtt az államügyészi teendőkkal esetről-esetre egy Lipcsében működő államügyész vagy ügyvéd bízott meg. Az elnökök, ülnökök és az államügyész a szövetségi tanács javaslatára a birodalmi elnökség (csá-

\*Hir szerint a törvényszék valószínűleg más városba, talán Berlinbe, fog áthelyeztetni.

szár) által neveztetnek ki, még pedig különös tekintettel az egyes államok arányára. A titkárok a császár nevében a birodalmi cancellár, az alárendeltebb hivatalnokok a törvényszék elnöke által neveztetnek ki.

A törvényszék tagjául csak oly jogtudós nevezhető ki, ki valamely szövetséges állam főtörvényszékének tagja lehet, ugyszintén ki valamely német egyetem nyilvános rendes jogtanára volt. Kereskedelmi ülnökök nem szerepelnek. A törvényszék tagjai élettartamra neveztetnek ki. Állását és fizetését valamely tag csak akkor vesztheti el, ha egy szövetséges állam illetékes bírósága által büntett miatt hivatalvesztéssel, bectelenítő büntetéssel, nem bectelenítő egy évnél hosszabb tartamú szabadságbüntetéssel; vagy valamely bectelen büntett vagy vétség miatt általában büntetéssel jogérvényesen sújtott. Ha kétség támad aziránt, valjon ezen esetek valamelyike fenforog-e, a törvényszék összülésben határoz. Ha a törvényszék valamely tagja ellen bünvizsgálat indított, a törvényszék összülésben hozott határozattal a vádlottat a vizsgálat tartamára hivatalától felfüggesztheti. A felfüggesztés ipso jure áll be, ha a vádlott vizsgálati fogság alá helyeztetik. A felfüggesztés a fizetés elvesztését a felfüggesztés ideje alatt nem vonja maga után.

Ha a törvényszék valamely tagja testi vagy lelki gyengeség miatt hivatalos kötelességeinek teljesítésére képtelen, nyugalmaztatása következik, mely esetben az illető nyugdíjra tarthat igényt. Az évi nyugdíj a tizedik szolgálati év befejeztéig a fizetés  $\frac{2}{100}$ -ad részét teszi ki, s minden következő szolgálati évvel az ötvenedik év befejeztéig a fizetés  $\frac{1}{100}$ -ad részével emelkedik. A szolgálati időbe azon idő is beszámittatik, melyet az illető a birodalom más szolgálatában, valamely szövetséges állam szolgálatában vagy *községi* szolgálatban töltött; ugyszintén azon idő, mely alatt a német birodalomban mint ügyész, *ügyvéd*, *közjegyző* vagy egyetemi tanár működött. Ha a törvényszék valamely tagjára nézve a nyugdíjazás feltételei fenforognak, a nélkül, hogy az illető erre vonatkozó folyamodványt nyújtott volna be, a törvényszék a nyugalmaztatást összülési határozattal mondhatja ki. Ily határozat ellen, ugyszintén minden más személyes ügyre vonatkozó határozat ellen, jogorvoslattal élni nem lehet.

A törvényszék szükség esetében több *tanácsra* osztható fel. E szükség kezdetben fen nem forogván, csak egy tanács volt rendszeresítve. Midőn azonban a törvényszék hatásköre a déli német államokra is kiterjesztett, két tanács, ujabban az ügyek szaporodtával három tanács lőn szervezve. A tanácsok összeállítása a törvényszék elnöke által történik, s legalább egy évre bir hatálylyal. A törvényszék tagjai egy tanácsba mint állandó tagok okvetlenül beosztandók, egyidejűleg azonban több tanácsban is vehetnek részt. Egy-egy tanácsnak nyolcz tagja van az elnökkel bezárolag. Érvényes határozatok hozatalára hét tag jelenléte szükséges. A döntő szavazattal bíró tagok számának mindenestre páratlannak kell lennie. Ha a jelenlevők száma páros, a törvényszék legutóbb kinevezett tagja, illetve ha két vagy több tag

egyidejűleg neveztetett ki, a korára nézve legfiatalabb tag csak tanácsadói szavazattal bir.

Az első tanács elnöke a törvényszék elnöke, a második és harmadik tanácsé az első, illetve második alelnök; akadályoztatás esetében az elnökléssel a törvényszék rangban legidősebb tagja, egyenlő rang mellett a koránál fogva idősebb tag bizatik meg. Az ügyek felosztása az egyes tanácsok között a törvényszék elnöke által történik, tekintet nélkül azoknak minőségére. Minden tanács a neki beosztott ügyeket önállóan intézi el. Ha egy tanács nézete valamely jogi kérdés fölött ugyanazon tanács korábbi vagy más tanács nézetétől eltér, az ügy eldöntésre a *plenum* elé hozandó. Ugyancsak a plenum elé tartoznak azonkívül: 1. mindazon jogorvoslatok elintézése, melyek magának a kereskedelmi főtörvényszéknek valamely határozata ellen irányulnak; 2. a bajor perrendtartás értelmében támasztott semmiségi panaszok; 3. az ügyviteli szabályoknak a szövetségi tanácsnál javaslatba hozandó módosításai; 4. a törvényszék által adandó vélemények különösen törvényhozási ügyek fölött; 5. azon ügyek, melyeket az elnök a plenum elé utasít; 6. a törvényszék új tagjainak és titkárainak bevezetése.

Minden tanács az általa eldöntött kétes és fontos jogügyekről egy *döntvénykönyvet* tartozik vezetni. Az egyik tanács döntvényei a többi tanácscsal közlendők. A plenum határozatairól egy külön döntvénykönyv vezetetik. Ha valamely jogügy a plenum elé hozatik, a határozathozatal két az elnök által kinevezendő előadó véleménye alapján történik.

A tanácsok ülései a szerint, a mint az eljárás írásbeli vagy szóbeli, nyilvánosak és zártkörűek. A határozat iránti tanácskozás azonban mindenkor titkosan foly. Minden tanács egyszer mindenkorra megállapított napokon hetenként kétszer tart ülést; szükség esetében rendkívüli ülések is tarthatók. A plenum ülései esetről-esetre az elnök által hivatnak össze.

A birodalmi kereskedelmi főtörvényszék *hatásköre* minden kereskedelmi ügyre terjedvén ki, e tekintetben azon ország legfőbb törvényszékének helyébe lép, melyben az ügy első folyamodásban támasztatott, és pedig ugyanazon illetőséggel, mely az illető ország eljárása szerint a legfőbb törvényszéknek jut.

Folyt. követk.

Dr. Nagy Ferencz.

## Természettörvények és jogi formák az államéletben.

Folytatás.

### II. Az államkeletkezés.

Az államkeletkezés tekintetében napjainkban főleg két nézet küzd egymással. Az egyik szerint az állam emberi mű, mely szerződés által jó létre; a másik szerint a természetető műve, Naturprodukt, mely az emberi akarat daczára is létrejő. Miként a mult században támadólag a szerződési tan lépett föl: ugy most támadólag a természetető elmélete lép föl, s a tért kizárólag elfoglalni törekszik; hatalmas szövetségese azon körül-